

ANTÓN PELAYO, Javier (2005).

La sociabilitat epistolar de la família Burgués de Girona (1799-1803).

Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona, 364 p.

Seguint en la seva línia de recerca sobre història de la cultura, el professor d'Història Moderna de la Universitat Autònoma de Barcelona, Javier Antón Pelayo, acaba de treure a llum el llibre titulat *La sociabilitat epistolar de la família Burgués de Girona (1799-1803)*. Amb un títol perfectament ajustat al contingut, l'autor analitza cinc anys en la vida d'una família gironina, establint un fil telefònic invisible amb aquests personatges del passat, sentint directament els diferents matisos de la seva veu a través de les cartes que s'enviaren des del darrer any de l'Època de les Llums fins al tercer del després trasbalsat segle següent. De gran equilibri entre forma i fons, el volum es divideix en quatre parts que integren la trama familiar i històrica dels Burgués a través de la correspondència: la —pels criteris que utilitza, científicament rigorosa— transcripció del fons epistolar de Martí de Burgués, que és el pilar que sustenta aquest estudi; dos apèndixs en forma de llistes o inventaris d'efectes quotidians —roba i llibres—, que contribueixen a construir el retrat personal d'aquest don Martí, i un imprescindible —pel tema del qual s'ocupa— índex onomàstic elaborat pel mateix Javier Antón.

Dins el primer apartat, amb el domini bibliogràfic que li és peculiar, Antón explica, clarament i sintètica, el valor de la correspondència com a font històrica, comprenent en tal pintura l'evolució de la pràctica epistolar; descriu la ciutat de Girona en el trànsit de centúries en què situa el seu estudi; se centra en la família Burgués, de la qual n'ha esbossat els orígens; gira el mirall perquè la contemplem des de l'angle dels seus corresponents; indaga en les múltiples vides paral·leles que emergeixen d'aquests escrits i ens permet, mitjançant un material gràfic que li serveix d'acompanyament, simplificar la complexitat consanguínia a través d'una detallada genealogia, ubicar les misives en un territori cartografiat, intuir com

divertien els adults els ocis de la mainada, llegir dues cartes sense intermediaris i observar la cara d'Enrique O'Donnell tot lamentant no poder veure les dels altres.

En ser la carta un canal polimorf susceptible d'esdevenir gasetta noticiari de qualsevol temàtica nacional o internacional, dietari íntim, llibre de comptabilitat, diàleg o monòleg dialogat o tots aquests gèneres —i més encara—, alhora en una mena de miscel·lània potencialment ingovernable, malgrat tants intents de codificació des de l'època clàssica fins a la més estricta contemporaneïtat, és evident tant la multiplicitat d'eixos sobre els quals es pot fer gravitar un estudi com la dificultat d'enfrontar-s'hi des d'una perspectiva, com la present, adequada. D'aquí que alguns epistolaris s'hagin fossilitzat com una simple suma d'escrits, mentre que d'altres, mercès a l'estudi introductor i a les notes a peu de pàgina, són la clau per accedir a emissors i receptors, a fi de comprendre llur context i llurs circumstàncies. En aquest darrer sentit, aquesta mateixa editorial, Quaderns del Cercle, té l'experiència prèvia concretada en dos volums d'un únic epistolari de Jaume Vicens Vives.

Sempre són oportuns els llibres sobre correspondència. I més encara tenint en compte que, a Catalunya, el correu públic va ser una realitat instituïda abans que a d'altres zones de l'occident d'Europa. Cal recordar que, a la Barcelona de 1166, les necessitats comercials van menar a la fundació d'un servei de troters que s'agruparen en confraria, sota l'advocació de la Mare de Déu de la Guia, a la capella de Marcús. L'organització, que constituïria un model per a València, va ser protegida pels poders superiors, contents de tenir correus regulars a les corts, batllies i vegueries catalanes. D'aquí que Alfons V d'Aragó en reglamentés l'ús el 1417 i, igualment, es comprèn que, el 1510, els consellers de Barcelona sol·lici-

tesin la conservació del privilegi, que seguien usdefruitant els confreres de Marcús, de nomenar l'hoste de correus del Principat i dels regnes d'Aragó i València. Deu anys abans, Isabel la Catòlica havia contractat amb Francesc de Taxis, l'organitzador del correu a Alemanya, l'exportació del seu sistema en sòl nacional —amb l'evident disgust d'alguns senyors feudals que aspiraven a controlar la part que els tocava d'aquell monopoli, discutit també per correus majors de zones específiques i per aquestes mateixes territorialitats—. El fet que Felip V incorporés, el 1717, l'ofici a la Corona —després d'una temptativa infructuosa el 1706— permet a Javier Antón centrar-se en una administració uniformada i eficient de serveis regulars i reglamentats a través de les sòlides ordenances de 1794.

Com les cartes de què tracta, aquest és un llibre fàcil de llegir, en el qual contingut i continent es conjuguen amb harmonia, talment els primitius diaris que, amb el nom de correus, es publicaven en forma epistolar per amenitzar la lectura a qui els comprava. Clar que el fet de contenir aquella informació més analogitzable amb la que ens ocupa els dies ajuda a fer-lo més agradable. Cert que, en algunes, s'hi endevinen formulismes de manual a través d'alguna d'aquelles cinc parts essencials —*salutatio*, *captatio benevolentiae*, *narratio*, *petitio* i *conclusio*— que el diaca Alberic de Montecassino establia com a normatives. Aquest és el cas d'algunes missives del militar Enrique O'Donnell, massa compromès en l'empresa de casar-se amb la Ignàsia de Burguès com per poder permetre's caure en desgràcia a través d'alguna desconveniència gràfica. Nogensmenys, la major part de les cartes traspuja veracitat. Algunes tanta que, llegint certes intimitats familiars, ens sentim tafaners més que lectors i intuïm l'enrojolament dels seus protagonistes si s'haguessin sabut espiats així —és el cas de la tia Burgués de Mataró, sorpresa en un

comprensible estirabot de despit en veure's preterida per uns nebots descastats que no eren bons per anar-la a visitar tot i haver recalat a la seva vila—. Fins i tot, O'Donnell, amb la necessitat de quedar bé i la seva forma, aleshores tan adient, avui tan alambinada, d'expressar l'amor que sentia cap a la Ignàsia de Burguès, se'ns presenta com un digne fill de l'època i de l'estament en què li havia vagat d'allistar-se.

Malgrat la distància, hom no pot esquivar un moviment instintiu d'empatia en copsar certes reaccions que mostren la intemporalitat de l'esperit humà. De les cartes tractades pel professor Antón Pelayo, se'n podria extreure material per a diverses obres de ficció. Ara bé, qualsevol escriptor contemporani tindria por de ser titllat de fulletonesc si es decidís a novel·lar la vida del dissortat tinent Benet de Burguès. Políticament incorrectes, però, certes realitats foren —són— fulletonesques, encara que tal constatació sobrepassi la mesura d'alguns intel·lectuals que associen el sentimentalisme a la plebs i es neguen, per tant, a deixar-se commoure per passions —a través dels sentits, és a dir, baixament— desbordades.

D'un volum com aquest, l'únic que se'n pot plànyer és que la cronologia dels Burguès abasti un sol quinquenni. La tria del tema és un encert, com també ho és la decisió de fer públiques unes veus ja extingides. Un encert editorial dels Quaderns del Cercle, la trajectòria del qual és un exemple de constància i rigor, imputable, sens dubte, a la personalitat dels seus integrants, que han decidit de consagrar aquesta causa i projecte no a la promoció (ben legítima, d'altra banda) de cada un dels seus membres, sinó a l'enaltiment de la més professionalitzada i correcta història vista a través del microscopi.

Montserrat Jiménez Sureda
Universitat Autònoma de Barcelona